

Jezikovne ocene.

Gustave Flaubert: **Tri povesti**. Poslovenil Oton Župančič. Izdala in založila »Omladina«, 1917. — (Dalje.)

Tuje posebnosti imamo tudi že v skladnji, zlasti v stavčni obliki. Zloženi stavek je pri nekaterih novejših pisateljih (pri Iv. Cankarju, Vl. Levstiku, Kraigherju, Bevku in več drugih) ves razkosan po tako zvanih neodvisnih konstrukcijah, t. j. povedkovih, prislovnih in prilastkovih določilih ter po francoski razvrstitvi stavčnih členov. Te neodvisne konstrukcije so francosko-angleškega izvora in so že uničile nemški stavek ter ogražajo v povesti in pesmi vse slovanske jezike. Na nekatere napake sem opozoril že v lanskem »Domu in svetu«, drugih se hočem na tem mestu dotakniti.

Nekaj takih posebnosti je prevzel tudi Župančič, n. pr. francosko razvrstitev stavčnih členov, rabo prislovnih in povedkovih določil. Pogosto srečavamo **francosko razvrstitev stavčnih členov**. Dobesedno je prevedel n. pr.: Golob, z zlomljenimi perotmi, je vztrepetaval, viseč med drenovimi vejami (str. 66), primerjaj izvornik: Le pigeon, les ailes cassées, palpitait, suspendu dans les branches d'un troène. — Dalje: ...in vélika žival, vsa presenečena, se je ustavila (16), izvornik: et la grosse bête, toute surprise, s'arrêta. — Fanuel, potrť, je stal z brado na prsih (129), izvornik: Phanuel, accablé, restait le menton sur la poitrine. — Gospa Aubainova, s svojima malima kraj pašnika, je zmedena iskala, kako bi prišla preko visoke ograje (16), izvornik: Madame Aubain, au bout de l'herbage avec ses deux petits, cherchait éperdue comment itd. — Gospod d'Anquetil, z razkrečenimi nogami in s pestmi na stegnih, je pregledoval zvrnjeno kočijo (Slovan, 1915, 325), izvornik: M. d'Anquetil, les jambes écartées et les poings sur la hanche, examinait la berline culbutée. — Nekega jutra pred dnevom (staro in lepše: dnem) je slonel ob nji (t. j. ograji) tetrah Herod Antipa in se je razgledoval. Gore, neposredno pod njim, so začele razkrivati svoje grebene (101), izvornik: Les montagnes, immédiatement sous lui, commençaient à découvrir leurs crêtes.

Slovenec bi take neodvisne stavčne člene razvrstil v organsko celoto, n. pr.: Golob je visel med drenovimi vejami in vztrepetaval z zlomljenimi perotmi. — In vélika žival se je vsa presenečena ustavila. — Fanuel je stal potrť, z brado na prsih. — Gospa Aubainova je s svojima malima kraj pašnika zmedena

iskala itd. — Tako bi preustrojili tudi stavke, kakor: Antipa, iz strahu, da mu jih ne bi Vitelij preotel, jih je (t. j. živali) bil zaprl v ta prostor (str. 121), izvornik: Antipas, de peur, que Vitellius ne les enlevât, les avait emprisonnées dans cet endroit. Bolje: Antipa jih je bil iz strahu, da mu jih ne bi Vitelij preotel, zaprl v ta prostor.

Tako razvrstitev stavčnih členov nahajamo tudi pri drugih pisateljih, glej n. pr. Cankarja: Na postelji, zakopana v blazine, je ležala mati, drobna in zgrbljena, sam okostnik s topo strmečimi očmi (Za križem, 246). — Tod se vozi življenje kakor železen voz; črni voznik se ne ozre nikamor; skozi šum, preko gneče bobne silna kolesa; vsa križem, nakopičena, leže trupla na ulici; nihče se ne ozre nanje (ravno tam, 131).

Enako francosko je **razkosavanje prislovnih določil**. Iz Cankarja sem si izpisal sledeče primere: Za njó, v temnem ozadju, je prežalo dvoje divjih obrazov (Hiša Mar. Pom., 3). — Hanca je ... sedla ... Mate je stal spredaj. Pod njima, v polmraku in dežju, je ležala vas, tiha in neprijazna (Križ na gori, 3). — Narahlo je potrkalo na okno. »Ali si ti, Mate?« Izza hiše, ob plotu, se je vzdignila senca ... (r. t. 38). V slovenskem stavku se prislovi drugače razporedé; primerjaj, kako je prevel Vl. Levstik sledeči stavek: Au clair de lune, dans le jardin, elle récitait tout ce qu'elle savait par coeur de rimes passionnées (Mad. Bovary, Paris, 1909, 47): V mesečini je deklamirala na vrtu vse strastne rime, kar jih je znala na pamet. Cankarjevi stavki bi se glasili bolje: Za njó je prežalo v temnem ozadju dvoje divjih obrazov, ali tudi: V temnem ozadju je prežalo za njo itd. Tako je Cankar v veliki večini primerov seveda tudi pisal.

V francoščini znači vejica lahen odmor in deli daljša prislovna in povedkova določila od ostalih členov v stavku. Pogosto se rabi tudi pri samem prislovnem ali povedkovem določilu; v nemščini in v slovanskih jezikih se tu ne stavi vejica. Zgled za prislov: Župančič: Galilejci, duhovniki, vojaki so bili sklenili zadaj krog; vsi so molčali (brez vejice!) v strahu pred tem, kaj se ima zdaj, zdaj zgoditi (str. 123), izvornik: Tous se taisaient, dans l'angoisse de ce qui allait arriver. Enako pri povedkovem določilu: Župančič: Naposled je prišla domov utrujena (brez vejice!) z raztrganimi čizmami (43), izvornik: Enfin elle rentra, épuisée, les savates en lambeaux.

Poglejmo nekaj napak, n. pr. pri prislovi: Oče je planil k mizi in je razprostrl papir. Izza vrat je pogledala sestra, s škodoželjnim usmevom (Vl. Levstik, Obsojenci, 60). — Izvošček ga je srečal, s

pokanjem biča, z neznošnim ropotom koles (r. t., 41). — Zaspala vasica si je mela oči; ponekod so se budili petelini ter so prepevali, visoko na gredeh, z iztegnjenimi vratovi (r. t., 6). Takisto: Francka se je domislila tistega dneva, ko se je poslovila na kolodvoru. Vlak je hitel dalje, s čudovito brzino... Bežal je vlak — v neizmerni daljavi je bilo mesto in v mestu, v neznani hiši, med neznanimi ljudmi je bil otrok, sam in plah, brez človeka, ki bi ga ljubil... Francki so oslabele oči, od solza in dela (Cankar). Obljubil je, da pride. Resnično se je bil morda pripeljal, na lahнем vozu, v veseli družbi (Križ na gori, 37). Martinec je stopal skozi vas, po položnem klancu, mimo koč, ki so spale gluho spanje; v temi je ležala vas, nepremično, kakor na dnu vode (Za križem, 135). Martinec je odprl duri kakor tat in je bežal po stopnicah, po samotni ulici, iz mesta (r. t. 139).

Prav tako se napačno stavi vejica pri povedkovem določilu, n. pr. Ena od njih je nagovorila Felicito, ki je malo nato stopila v sobo, vsa srečna (Tri povesti, 21), po izvorniku: Une d'elles aborda Félicité, qui peu de temps après entra dans la chambre, toute joyeuse. Enako: Bežala je z drobnimi koraki, vsa zasopla (Za križem, 127). Kadar Cankar ni mislil po francosko, je pisal brez vejice, n. pr. ... pa sem se prestrašila in sem koprnela po tebi vsa bolna (r. t. 238).

Še večja napaka je, če se preseka povedkovo določilo s piko, n. pr. Prečudna fizična (= bolje: telesna, fizično je to, kar se dostaje fizike!) bolečina mu je zarezala ob srcu, da je obstal sredi koraka. Omočen, top. (Dom in svet, 1919, 18). Pravilno: ... da je obstal sredi koraka omočen, top.

Vejica bi bila opravičena le, če bi povedkovo določilo nadomeščalo samostojen stavek, toda taka raba je romanska, n. pr.: Preko izsušene ravni je tekkel Jordan. Vsa bela, se je blestela kakor sneženo polje (Tri povesti, 102); prim. izvornik: Toute blanche, elle éblouissait comme une nappe de neige. Enako: Topel je bil večer, meni pa je bilo mraz. Vsi so bili tam; ona je slonela ob ograji, vsa bela (Cankar, Novo življenje, 77). — »Jokec, kaj so ti storili?« Molčal je in ji je gledal v oči; rosne, velike, so se svetile iz teme (Za križem, 51). (Konec.)

Dr. A. Breznik.

Književnost.

Knjige Družbe sv. Mohorja za l. 1919.¹ Koledar za navadno leto 1919. Str. 224.

Dasi je leto 1919. v astronomskem oziru res »navadno«, vendar je v vseh drugih ozirih to leto za ves svet, posebe pa za nas Slovence, kot del Jugoslovanov, nenavadno, izredno. Živimo v največji duševni napetosti. Ali pa najdemo v Koledarju, ki bodi »dihalo časa«, temu našemu čuvstvovanju primerneга čtiva? Radi priznamo, da je težko, približno pol leta naprej vedeti in zadeti čutenje celega naroda. V avgustu leta 1918., ko se je Koledar dotiskaval, pač nihče še ni slutil, da že koncem oktobra pride razsulo naše ma-

čehe Avstrije... in potem par dni naša svoboda... in potem italijanski jarem... Teh, tako usodnih dogodkov res noben »zvezdogled« ni mogel niti slutiti. Vkljub temu čitamo v letošnjem Koledarju marsikaj, kar nam je v veliko tolažbo. Pred vsem življenjepis: † Dr. Janez Evang. Krek (napisal prof. Ivan Dolenc), str. 81—107. O tem spisu res smemo reči s Prešernom: »Ločitvi od njega (t. j. dr. Kreka) nam je hladilo.« Široko še zeva rana in zdi se, da vsak dan bolj, zadana nam z njegovo smrtjo. Ko ga ni osebno več med nami, nam je tolažba, da ga gledamo vsaj v sliki in v spominih na vse ogromno delo, katero je dovršil. Ta spis je nekako prva večja cvetlica, vsajena na sveži grob Krekov; vemo pa, da ji bodo sledile še druge, od vseh strani Jugoslavije, in da se pot do njegovega groba ne bo zarastla. Popisuje pa profesor D. obojno življenje dr. Krekovo: zunanje in notranje, kar je znak dobrega življenjepisa. Iz njegovega notranjega življenja, t. j. pred vsem iz njegove globoke vernosti je izviral vse njegovo drugo delo: za gmotni napredek naroda, za ljudsko izobrazbo, politično delo, delo za Jugoslavijo. Kakor si je to sledilo v resnici pri dr. Kreku, tako je tu v knjigi razporedil življenjepisec. To je res življenje: živo vidimo dr. Kreka pred seboj zdaj v njegovi ozki sobici pri knjigah, zdaj na burnem shodu, zdaj na trudapolni poti preko hribov, zdaj v parlamentu, zdaj med vdanimi učenci... Zdaj govori sam, zdaj pripovedujejo drugi o njem. Par trpkih opazk o klevetnikih je čisto upravičenih. Vse, kar tu čitamo, je lepo; a še več bi radi, zlasti iz mladih let, do dovršitve dunajskih let. Naj bi res ves narod pomagal zgraditi njegov obširni življenjepis, kakor pozivlja pisatelj str. 107: »Vsak, prav vsak, ki ve kaj zanimivega o dr. Kreku, naj tisto napiše in izroči javnosti v tej ali oni obliki.« Tako bomo dobili najboljši, najzanimivejši, najbolj naroden življenjepis slovenski. — Najdaljši spis v Koledarju je: Svetovni dogodki, str. 109—175, spis. dr. V. Šarabon. Tu je zlasti zanimivo, o čem pisatelj molči: o vojni. In res, ali naj mar govori o »brest-litovskem miru«, ali o obrobni nemških državah, ki so jih Nemci hoteli ustanovljati v poletju 1918?! Zgodovinar dr. Š. je dobro vedel že v avgustu 1918, ko je to pisal, da bo vse tiste nemške tvorbe odnesel dih prve sapice; zato nam pa rajši govori o večnih zakonih, po katerih se človeštvo razvija, in posamezni narod, posebe: kako so se narodi v Avstriji razvijali od l. 1848. dalje; govori nam dalje — in to nam je zlasti milo in drago — o bodoči Jugoslaviji: vsa priroda (lega, morje) jo zahteva, ji obeta lepo bodočnost. Najlepši odstavek v spisu pa je — po moji sodbi — str. 150 nsl., o tem, kako si hočemo urediti svojo novo državo. Zadnji odstavek: »Brata v bedi« je simbolističen; zveza s celoto mi ni prav razvidna. Je pa ves spis v resnici izobraževalen, zlasti tudi tisto poglavje o »modernej kulturi« (str. 171 nsl.). — Še dva krajša življenjepisa čitamo v let. Koledarju: na treh straneh skuša g. V. Podgorec orisati 20letno škofovanje dr. Ant. B. Jegliča; v spisu, dasi kratkem, mrgoli tujk — v knjigi za priprosto ljudstvo! In že v 3. vrstici čitaš: ... »se je porodil sin Anton Bonaventura.« O tem imenu starši l. 1850. niso še prav nič vedeli! In par vrstic nižje: »Leta 1869. je Ant. Bon. Jeglič vstopil v bogoslovje.« Ali g. pisatelj res ne ve, da si je ljubljanski škof to ime privzel šele l. 1898.?

¹ Ocen o »Brtju« smo že prinesli, gl. Dom in Svet, 1919, str. 42.